

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשס"ט

פרשת ויגש

ולזה שאל יהודה לבקש מאת יוסף שידבר רק הוא לבדו אתו מבלי מתורגמן, ובאמת שאין זה הדרך ארץ לומר למלך דבר בלשונו, כי אפשר אינו יודע המלך בלשונו. גלל כן ענה יהודה ואמר 'ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני, ויהיה דברים היוצאים מפה לאוזן בלי מתורגמן. ועל זה בא במענה לשונו אף שאינו מן הכבוד לומר כך, ולזה אמר 'ואל יחר אפך בעבדך' על דבר הלז, כי אין בזה שום תרעומת עלי, כי דבר ברור הוא אצלי שאתה מכיר בשבעים לשון, כי כן דרך המלכים הראשונים שהיו מכירים בשבעים לשון. ולפי זה אמר 'כי כמוך כפרעה', פירוש שאתה גם כן מלך כמו פרעה ואתה יודע ע' לשון, ולפי זה בודאי אתה מכיר בלשונינו. וכן איתא בגמרא (סוטה לו, ב) בא [גבריאלי] ולמדו ע' לשון.

עוד יבואר, ויגש אליו יהודה ויאמר כי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה. ולכאורה אינו מובן מה שאמר 'ואל יחר אפך בעבדך', דמשמע שדבר אתו דברי קנטורים עד שבעבור זה הוצרך לבקשו שאל יחר אפו, ובכל הפרשה כולה מצינו רק דברי ריצוי ותחנונים. ובאמת שרש"י ז"ל הרגיש בזה, ותירץ שדבר אתו קשות, עיין שם. מכל מקום נחזי אנן לפרשו על פי פשוט, ונתרץ גם את זאת שהקשו כל המפרשים על אומרו 'כי כמוך כפרעה', שהוא בלתי מובן.

ונראה לעניות דעתי, דכוונת יהודה היה על זה הדרך, דיהודה רצה להתעורר ביוסף מדת רחמנות, בכדי שבעבור זה לבבו יבין וישמע לדבריו בהתחננו אליו, אכן הרגיש כי יבא לזה על דרך שאמרו רבותינו ז"ל (עי' ס' הישר לר"ת שער יג; של"ה שער האותיות ערך לב טוב) 'דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב', וכה היה דעתו בהתקרבו לדבר.

אכן אין במשמעות דבריהם כי אם בזה האופן, כאשר ידבר עם חבירו מפה אל פה, אז יקח חבירו מתק דבריו, אז ניכרין דברי אמת, אבל כאשר הדבר יוצא על ידי מתורגמן אז אין הדיבור עושה רושם כל כך, וזה ברור למביני דעת. ולצד זה היה המניעה בדבר 'כי המליץ בינותם' (להלן מה, כג), שהיה מדבר על ידי מתורגמן.

א. קדושת לוי.
פרק מד' פסוק יח':

ויגש

1. איזה קשיים מוצא פרשנו בתחילת דבריו?
2. איך רש"י צונה על כך והאם פרשנו מסכים איתו?
3. מה רצה יוסף ומה המכשול שהוא רצה להתגבר עליו?
4. לפסול, באיזו שפה דיבר יהודה אף יוסף והאם היה מתורגמן ביניהם?
5. איך מתורגמים הקשיים שהתצוררו?

* * *

ב. תועלויות להרלב"ג.

רכב) ראוי למקבל טובה מאחר שיכירה לו בלד האפשרי ולהביא יוסף את יעקב לפני פרעה לכבוד פרעה ולברכו ולהת לו תודה כעל כל אשר גמלתו מהטובות :

פרק מז' פסוקים ז', יא':

וַיִּתֵּן לָהֶם אֶחָדָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטַב הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעַמְסֵס בְּאֶשֶׁר צִוָּה פְּרֹעֶה: וַיְבַלְבֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו וְאֶת כָּל בֵּית אָבִיו לָחֶם לֶפֶי הַטֶּף

רכב) איך ראוי לאדם השליט בקנין איש אחר לפנות מהם כחפזו שיקן לאוהביו מהם באשר רצה זה בעל הקניינים אם בשיעור שרצה והע"פ שהקניינים ההם טענו לעלים ההם בסבת זה השליט עליהם, הלא הראה כי יוסף עם היותו שליט בארץ מצרים לא רצה לתת החובה לבית אביו במיטב הארץ, אם לא ברעיון פרעה, ולהביא ספר שהוא נתן לו החובה במיטב הארץ באשר הוא פרעה וכן המלא שמענין התבואה שהיה ביד יוסף לתת ממנה כי אם לפי הצורך להם לצד, ולהביא ספר שצדד לכלל היותם לתת לפי הטף עם שפרעה וכה בענין התבואה בסבת יוסף הנה עכ"ל לא רצה יוסף לתת ממנה לאוהביו כי אם הצריך להם, כי כן הוא פרעה, במה שאמר פרעה ואכלו את פלג הארץ ר"ל שהוא התיר להם לקחת מהכלל מהיותר משזבח שהיה ביד יוסף והנה זה בלו מורה על יוסף והיותו בלתי פוגה אל היתרונות ולהביא שאל מפרעה שירשעו לתת לאביו יותר מהשעור אשר נתלה בו פרעה מעלמו.

אגרות

1. לכאורה מה הקושי האפשרי בקטע הראשון?
2. למה זה לכבוד פרעה ולא ליוסף?
3. בקטע השני מסתבר פרשנו להוכיח את התנהגותו הישרה והאוסרית של יוסף, מה מדברך אתו לכך?
4. התוכף למוציא לך מה? לתקופת פרשנו?

* * *

יב) לחם לפי הטף. לפי הצורך לכל

ג. הכתב והקבלה. בני ציחם (רש"י) פירש הטף לכל בני ציחם, ומפני שהטף מורה על הקטנים בלבד, וכל בני ציחם מורה על כל הנמלאים בניחם והיו הרמוז צנולות ואם כל בית אחיו, והכחוש טעמו לפי הטף צנוקם כל בני ציחם הוא מפני שדרך הטף לספר הלחם שלא לצורך, אומר שאף לפי צורך הטף שדרכו לספר ולהשליך שהוא יותר ונכדי לרכו כלכל כש"כ לפי הצורך להם (הרא"ם) לפי"ז אין צורך לפרש מלת הטף על הקטנים כ"א לשון רבוי וחוספת כמורגל בארנוי וצננותו, לנגמ"י טעי מד (צנורות ג') דמרגיל טעי (תמורה כ"ד) וכן צהרצב ונקומות, וטעם לחם לפי שיעור המרובה (איש אינערטלוסק) חמנס יותר יתכן לפרש מלת הטף מלשון טעופה שצארנוי וצננותו (כניונול מ"ח) מדה טעופה, לשון קו המדה ציושר לא גדוש ולא נוחק, וכן חלק טעף גינולח (צ"ע ע"ה צ') ר"ל חלק גנות טעופות, שצננות צנין שוב בלא חוספת ובלא גרעון, וכן בלשון הסופר הלך וטעף חלכנה (ישעיה ג') ע"ש צח"ס' וצערון טעף, וכן לחם לפי הטף טעמו לפי שיעור הראוי בלא חוספת ובלא גרעון (לור געניגע) ולא נתן להם רק כדי ספוקם לא לנחתות, לפי שהיתה שנת רעון כנחענית י"א ח' כל הנרעניז עלמו, צנני רעון וכו' צנון שהצבור בלעז אל ימנע חלק לביתי ואוכל ואשחה ושלוש עליך נסעי:

אגרות

1. לכאורה מה הקושי ומה מוסף רש"י?
2. מה לומר פרשנו מן הכתוב דוקא "לפי הטף"?
3. פרשנו מחפש סירוש אחר ללמדה: "ט"ו" למה הוא צושה זאת?
4. מה - לפי סירוש - בדיוק היה כאן?

* * *

יהו יולקט יוסף את כל הספר וכו', ספר הכתוב זה יגמר הענין בכל הפרשה להודיע מעצרת יוסף בהכנה בתבינה ופדעת, וכן היה איש אמינים. יתבאר כל חכמת בית פרעה, ויא עשה לעצמו אוצרות ספר וטעמינו מסתרים בארץ מצרים או ישרחי הארץ כנען, אפי נתן לטרה-הביטת ב"כ כל חכמת יקנה לו את הארצה גם הגופית ויצא ביה הן גם כן בעיני העם כי חכם היא הטעיה את יוסף

ד. רמב"ן.

פרק מז' פסוק יד':

1. לכאורה האט יש בכלל קושי מצריק ביאור?
2. פרשנו מתפלג להוכיח כי יוסף היה "איש אמונים" למה זה כל כך חשוב לזו?
3. האט זה צר וואו המתפלג ליוסף?

* * *

ה. בלי יקר.

פרק מז' פסוק כז':

ובין וישב ישראל בארץ גשן וגו'. כל פסוק זה באשמת בני ישראל הוא מדבר, כי הקב"ה גזר עליהם "כי גר יהיה זרעך" (לעיל טו,יג), והמה בקשו להיות תושבים במקום שנגזר עליהם גרות, כמו שדרשו אצל יעקב: "וישב יעקב" (לעיל לו,א). בקש לישב בשלוה, קפצה עליו רגזו של יוסף וכו'. כף הפסוק מאשימם על ישיבה זו שבקשו אחזה בארץ לא להם, ולא כף אמרו אל פרעה: "לגור בארץ באנו", מלמד שמתחלה לא ירדו להשתקע שמה אלא לגור כמדנייר בי דיירא, ועכשו חזרו מדבריהם, וכל כף נשתקעו שמה, עד שלא רצו לצאת ממצרים, עד שהצרך הקב"ה להוציאם משם ביד חזקה, ואותן שלא רצו לצאת מתו בשלישה ימי אפלה.

ואמר "ויפרו וירבו מאד", וסמיה ליה "ויחי יעקב". רמז בסמיכות זה למה שאמרו רז"ל: יעקב לא מת. ומקשה, וכי בכדי חנטו חנטיא וכו', ומתרג: מקרא אני דורש, "אל תירא יעקב" וגו' "ושב זרעו מארץ שבטים", מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים וכו' ²⁵ (תענית ה:). ומקשים פאן, שלא תרג לו כלום על וכי בכדי חנטו חנטיא וכו'. ובאור הדבר כף הוא, שכל מי שמניח בנים דומה כאלו אינו מת, לפי שעבר ירף אמו הוא, וכרעיה דאבות הוא, וחלק מן האב כלול בבן, וכשהבן בחיים אז גם חלק אביו הכלול בו בחיים. ודוקא יעקב, שכל מטתו שלמה וכלם צדיקים, כמו שכתוב: כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת (עין רש"י בראשית יח,ט), ודוקא בן צדיק, אבל בן רשע החשוב בחייו כמת, כשל עוזר ונפל עזר, ואין ברא כזה מזכי אבא. לפיכך אמרו דוקא יעקב לא מת, אף על פי שהנטו חנטיא, מכל מקום פשוטו בחיים אז גם הוא חלק ממנו בחיים. ודבר זה נרמז בסמיכות זה, כי על ידי "ויפרו וירבו מאד" והיה זרעו בחיים, לפיכך "ויחי יעקב", שגם הוא בחיים.

אלות

1. לכאורה מה הקושי האפרי בקטע הראשון אליו מנסה פרשנו להשיב?
2. מה בדיוק היתה "אמת בני ישראל"?
3. מנין לו לאל לזכור מצאת מצרים?
4. בקטע השני מחכה פרשנו סיבה לסמיכות כרשיות, בצטט מה הקושי האפרי?
5. איך ומה מלכה הבן את אמיו?
6. למה דוקא אל יצק זה כל כך בולט וחשוב?
7. מה הרציון בכל זה?

* * *